

— Collecció d'Obres Pòstumes —

JACINTO VERDAGUER

• Perles del «Llibre
d'Amic e d'Amat»,

den RAMON LLULL — — —

• • Proleg den

MIQUEL S. OLIVER

Una pesseta

(AMB CENSURA)

PERLES

JACINTO VERDAGUER

PERLES

DEL

LLIBRE D'AMIC E D'AMAT

DEN RAMON LLULL

(OBRA PÒSTUMA)

AMB UNA INTRODUCCIÓ DEN MIQUEL S. OLIVER

BARCELONA

Tip. «L'Avenç», Rambla de Catalunya, 24

1908

DOS MOTS D'INTRODUCCIÓ

En la producció immensa den Ramon Lull es façil destriar-ne una part essencialment poetica, efusiva i lliure, que correspon al primer brollar d'aquella ànima de visionari i que simbolisa com el naixement d'una edat i d'un poble.

Felix, Blanquerna, l'Orde de Cavalleria, el magne tractat de Contemplació, constitueixen ensem el testimoni d'una nova cultura, de l'adolescencia d'una raça i de la solidificació d'un idioma. Són llibres parions dels monuments gotics, meravèlles trescentistes, obres de la matinada, escrites a trenc d'aua de les noves civilisacions, en mig de una florida del Temps, que s desperta encara ple dels terrors de la nit barbarica, entre l'Infern del Dant i les Floretes d'Assís.

Ha fet observar un critic que allà ont el soli-

tari de Randa s mostra gran poeta no es precisament en ses obres rimades, ni adhuc en el mateix Desconhort, sinó en distints indrets d'aquells llibres seus en prosa, de caracter franc i popularista, aon, sense proposar-s'ho, va resumir estats de consciencia, estats de sentiment, ideals i fisonomia de la societat contemporanea. En tal sentit, Blanquerna no té preu. Aquella utopia d'una societat cristiana mig-aval, aont el fill d'Evast i Aloma passa successivament pels estats de matrimoni, religió, prelacia i pontificat, fins a refugiar-se en la quietut ermitana, quedarà sempre com un document d'all valor i fins i tot com un mirall claríssim de la vida catalana del temps.

En semblants llibres, en Ramon Lull ofereix una de les mostres més assenyalades i soperbes de la florida de l'esperit franciscà. Es aquí aon se presenta contemplatiu, estatic, amarat de llagrimes de penediment per les turpituds i carnalitats de sos primers dies, i quan encara no s'enfureix ni desconcerta, com «home foll», «orat» i «fantastic», mal vist dels palaus i escarnit pels grans i poderosos de la terra. Encara no l'ha pres aquella amargor indignada de sos darrers anys ni s presenta irat i a voltes violent com si no pogués florir en sos llavis més que la flor vermella de la diatriba ni espurnejar en sos ulls altra cosa que'l llampec de l'odi contra ls prínceps indolents i els prelats cor-

romputs i simoniacs. Tota aquella primera part de la seva producció fuig també dels rigorismes, símbols i cabales de les Llogiques metrificades i de les Ars generalis ultima. Es cosa ingenua i vivent, que proclama parentiu i veinatge proxim amb els Jacopone de Todi i els Giacomino de Verona, com si s'haguessin obert tots junts en una mateixa primavera del món, a l'esguard amorosit de Frate Sole.

Una joia brilla especialment entre la profusió de l'immens tresor lullia, i aqueixa apareix encastada en el Blanquerna. Dins de l'irregularitat o desorde retoric de l'autor, el Llibre d'Amich e d'Amat s'ofereix, diriem, com el més acabat i perfet dels seus opusculs, com la més literaria i desinteressadament poetica de les seves manifestacions, encara que sempre dins d'aquell genre de literatura que s'ignora a sí mateixa i no cura d'efectes, de primorositats ni d'estils. Res, per lo tant, més lluny de l'art professional del nostre temps. An aquesta condició de cosa unica i — en cert sentit molt restricte — de cosa classica, que distingeix el Cantich d'Amich e d'Amat, ha d'afegir-s'hi una altra excelencia, i es l'aparició triomfant i grandiosa del misticisme en una llengua hispanica popular, desviant-lo del llatí, aon l'havien deixat Gerson i Sant Bonaventura.

El novell catalanesc pot vanagloriar-se d'haver

donat al món un Cantic dels Cantics del segle XIIIe i d'haver ensenyat a les literatures modernes el camí d'aquella teologia mística que cerca «la possessió de Déu per unió d'amor». El col·loqui entre l'Amic i l'Amat es imitació i llunyana reminiscència de l'epitalami salomonic; es un epitalami empobrit i austerisat, en quant a la vestidura o ropatge, per un segle més ferreny i per una raça més occidental. Ha desaparegut de l'opuscul lulià el ric metaforisme semitic, i sobre tot la violència sensual de les imatges i aquella ubriacança sense exemple de l'estil poetic. El símbol erotic s'hi despulla de tota relació sexual humana, pera reduir-se a un dialóg de purs esperits davant d'una naturalesa menys voluptuosa, quasi aspre, «entre la vinya e el fenollar», lluny de les collades de l'encens i del puig de la mirra, lluny de les pomeres odorants i torbadores, que no parla d'opulencies ni delits de la terra, ans bé convida a l'extatic a pujar al terrat de la cel·la i a plorar en silenci contemplant la sublim escampadiça dels estels.

Recordem els indrets més triats del Cantic de Lull, i molt en especial els dos capítols de Blanquerna que l preparen, i tot seguit sens vindrà a la memoria la doctrina estetica den Maragall i allò tant placent i enlairat de la «paraula viva». Eloqüencia de paraula viva es aquella descripció de la pau ermitana, amb el feinejar de l'hort i

l'humil diaca que serveix al penitent i li adoba una escudella d'herbes i llegums. Tot s'imposa al llegidor amb forta potencia de cosa elemental i d'acte pur, que determinen una identificació perfecta. ¿Com no havia de preñar-sen, doncs, del flaire d'aquell verger trescentista, el rossinyol de Folgaroles, ni quina ànima poetica com la den Verdagner podia apropiat-sel i revivre-l en ple XIXe segle?

Fruit d'aqueixa apropiació es el nou volum d'obres inedites o postumes de Mossèn Cinto que avui s'ofereix al public. Se tracta d'una parafrasi en vers del llibre lulià feta pel darrer gran mistic i per un dels darrers grans poetes d'Europa. El manuscrit fou també rescatat mercès a la generosa diligencia de bons amadors de la cultura que sen fan un dever d'entregar-lo a sos conterrànics.

No cal ocultar que, d'haver viscut l'autor al temps d'imprimir-se aquesta obra, no hauria sortit sense correccions i retocs del text que aquí s'ofereix. Tothom sab com corretgia sos borradors i com passava una i altra volta la ploma sobre lo escrit de primera intenció, capgirant i mudant rims, conceptes i paraules. Desventuradament no hi ha ningú que pugui substituir-lo en una materia tant delicada ni tant sols ningú que s permetés incórrer en tal atreviment. Queda tot, per lo mateix, en sa integritat primera i tal com sortí de les mans del poeta-sacerdot, això es, com a perfil i traça interina

d'un treball que hauria anat cisellant a poc a poc i colorint, ça i enllà, amb noves insistències de miniaturista. En no poques de les versions s'hi observa ja l'aplom i la justesa de lo definitiu i que no admet millora; en altres indrets s'hi mostra l traductor més vacilant i dubtós, com si encara no hagués pogut assolir el moment de l'acert, i fins i tot dóna dues i tres versions del mateix passatge, sense decidir-se per cap d'elles.

Plena de dificultats era la tasca empresa per en Verdaguer. En primer lloc, transportar al vers modern la prosa de l'original lulià, encara que recordi, de lluny, la forma hebraica, versiculada i de paralelisme. En segon lloc, ajustar al llenguatge poetic d'avui dia una inspiració que portava sis-cents anys de vellura. Així com el mistic epitalami de Salomó, a través del segle XIIIe, havia pres formes aixutes i d'austeritat immaterial, allunyant-se de l'orientalisme originari, o si acas recordant, més bé, el nou orientalisme coranic i talmudic d'Avicbron i Tofail; de la mateixa manera l Cantic den Lull, passant per les mans den Verdaguer, se fa més idilic i més florit, se verdaguerisa i aponcella, s'omple de toies i tendrors, perd quelcom d'aquella grandiositat de salm i aquelles punxes dels carts ascetics de Randa, pera esdevenir suau, melific i aromós, amb tot l'aroma dels Carmels de la moderna mística.

Més si això no fos bastant o no s trobés prou llegendari, i si la gran anomenada den Verdaguer i la gerarquia que li correspon a l'història de la literatura no justifiqués el pedós afany d'espigolar els restes sobrers de les grans cullites passades, aquí trobarà l llegidor una petita joia de valor inapreciable i absolut. Es el proleg o introducció posat al seu treball, contant-ne l'origen i explicant-ne les vicissituds. Altra volta apareix aquí, intensament, el record de la «paraula viva»; més no una paraula viva de simulacre, obtinguda per secrets del métier professional ni per procediments literaris, tècnics, de facil adopció, sinó viva en sí mateixa, amb tota l'espontaneïtat, l'encís i el misteri de la vida. Dolor gran es que en Verdaguer no hagués escrit més llargament en prosa catalana i que, així i tot, no siguin més llegides i conegudes les mostres que n tenim. En mig de la general desorientació que s'observa, ningú com ell hauria pogut revelar i ensenyar el sentit intern de l'idioma, perquè ningú, després de l'Aguiló, n'ha tingut com ell el secret i n'ha posseït i viscut l'unitat i la continuïtat.

En Verdaguer no es un castic que estafà l'estil dels vells autors. Els idiomes, com els rius, no tornen arrera ni giren sa corrent; però, passant per distints llocs i per distints sigles, són substancialment els mateixos. La prosa den Verdaguer no es imitada: es una vena que continua. Per més de

